

මෙම පාඩම ඉගෙනීමෙන් ඔබට

- බදු වර්ග හඳුනා ගැනීමට හා ඒ ආශ්‍රිත ගැටලු විසඳීමටත්
- සුළු පොලිය ආශ්‍රිත ගැටලු විසඳීමටත්

හැකියාව ලැබෙනු ඇත.

ඔබ මෙතෙක් ඉගෙනගෙන ඇති ප්‍රතිශත ආශ්‍රිත විෂය කරුණු නැවත මතකයට නගා ගැනීමට පහත අභ්‍යාසයේ යෙදෙන්න.

පුනරීක්ෂණ අභ්‍යාසය

1. පහත වගුවේ එක් එක් කොටුව තුළට සුදුසු අගය ලියන්න.

භාගය	දශම ආකාරය	ප්‍රතිශත ආකාරය
$\frac{1}{2}$	0.5	50%
$\frac{3}{5}$	0.6	
	0.8	80%
$\frac{1}{4}$		25%
	0.06	
		8%

2. ප්‍රතිශත ලෙස දක්වන්න.

(i) රු 50ක් රු 200ක	(ii) ශත 25ක් රුපියලක	(iii) 8 cm ක් මීටර 2ක
(iv) ග්‍රෑම් 50ක් 1 kgක	(v) 300 ml ක් 1 lක	(vi) ළමුන් 15ක් ළමුන් 40ක

3. ප්‍රමාණය සොයන්න.

(i) රු 500න් 60%ක්	(ii) 250 kmන් 20%ක්	(iii) පැය 24න් 25%ක්
(iv) 2lන් 3%ක්	(v) 1 gන් 15%ක්	(vi) 1.5 mන් 12%ක්

14.1 බදු

ඕනෑම රටක පවත්නා රජයක් විසින් එම රටෙහි පුනරාවර්තන වියදම් පියවා ගැනීම සඳහා රටේ මහජනතාවගෙන් මුදල් අය කරනු ලැබේ. එලෙස අය කර ගන්නා මුදල් බදු ලෙස හැඳින්වේ. බදු වර්ග අය කර ගන්නා ආකාරය හා අය කර ගන්නා ප්‍රමාණය විවිධ වේ. ප්‍රතිශත ලෙස, බදු අය කිරීම සුලභ ක්‍රමයකි. පුද්ගලයෙකු රජයට කෙළින්ම ගෙවිය යුතු බදු වර්ග 'සෘජු' බදු ලෙස හැඳින්වේ. එවැනි බදු වර්ග කීපයක් පහත දැක්වේ.

- වරිපනම් බදු
- තීරු බදු
- ආදායම් බදු

සෘජු ව ම අය නොකෙරෙන බදු 'වක්‍ර බදු' ලෙස හැඳින්වේ. දැනට අය කෙරෙන එවැනි බදු වර්ගයක් ලෙස එකතු කළ අගය මත බද්ද හැඳින්විය හැකි ය.

වරිපනම් බදු

මහා නගර සභා, නගර සභා හා ප්‍රාදේශීය සභා යන පළාත් පාලන ආයතන මගින් අදාළ බලප්‍රදේශ තුළ ජීවත් වන පුද්ගලයන් සඳහා ලබා දෙන මහා මාර්ග පහසුකම්, කැලි කසල කළමනාකරණය, විදි ආලෝකකරණය වැනි විවිධ පහසුකම් සැපයීම වෙනුවෙන් එම බල ප්‍රදේශ තුළ පිහිටා ඇති නිවාස, ඉඩකඩම් හා ව්‍යාපාරික ස්ථානවලින් අය කෙරෙන මුදල් වරිපනම් බදු ලෙස හැඳින්වේ. රජයේ තක්සේරු දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නිවාස ඉඩකඩම් වැනි දේපළවල වාර්ෂික වටිනාකම් තක්සේරු කරනු ලබන අතර, එම තක්සේරු වටිනාකමින් කිසියම් ප්‍රතිශතයක් වරිපනම් බදු ලෙස අය කෙරේ. මෙම බදු මුදල් සෑම වර්ෂයක් සඳහා ම ගණනය කෙරෙන අතර, එම මුදල් එකවර හෝ තුන්මසකට හෙවත් කාර්තුවකට වරක් බැගින් වූ සමාන වාරික 4කින් හෝ ගෙවිය හැකි ය.

නිදසුන 1

වාර්ෂික වටිනාකම රු 36 000ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇති නිවසක් සඳහා 4%ක වාර්ෂික වරිපනම් බදු මුදලක් අය කෙරේ. කාර්තුවක් සඳහා ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු මුදල ගණනය කරන්න.

$$\begin{aligned} \text{වාර්ෂික වරිපනම් බදු මුදල} &= \text{රු } 36\,000 \times \frac{4}{100} \\ &= \text{රු } 1\,440 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \therefore \text{කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු මුදල} &= \text{රු } 1\,440 \div 4 \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 360}} \end{aligned}$$

නිදසුන 2

නගර සභා බල ප්‍රදේශයක පිහිටි කඩ කාමරයක් සඳහා වාර්ෂික තක්සේරු අගය රු 24 000ක් වන අතර ඒ සඳහා කාර්තුවකට අය කෙරෙන වරිපනම් බදු මුදල රු 300කි. අය කෙරෙන වරිපනම් බදු ප්‍රතිශතය ගණනය කරන්න.

$$\begin{aligned} \text{කඩකාමරයේ තක්සේරු අගය} &= \text{රු } 24\,000 \\ \text{කාර්තුවකට අය කෙරෙන වරිපනම් බදු මුදල} &= \text{රු } 300 \\ \therefore \text{වසරකට අය කෙරෙන වරිපනම් බදු මුදල} &= \text{රු } 300 \times 4 \\ &= \text{රු } 1\,200 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{මේ අනුව, අය කෙරෙන වර්පනම බදු ප්‍රතිශතය} &= \frac{1\,200}{24\,000} \times 100\% \\ &= \underline{5\%} \end{aligned}$$

තීරු බදු

සමහර භාණ්ඩ ආනයනයේ දී සහ අපනයනයේ දී එහි වටිනාකමින් කොටසක් රජයට බදු ලෙස ගෙවිය යුතු ය. එසේ අය කෙරෙන බදු මුදල් තීරු බදු ලෙස හැඳින්වේ. එම බදු මුදල් අය කරනු ලබන්නේ ශ්‍රී ලංකා රේගු දෙපාර්තමේන්තුව මගිනි.

විදේශ සේවාවල නියුක්ත ව සිට ආපසු පැමිණෙන පුද්ගලයන් සඳහා ඇතැම් භාණ්ඩ තීරු බදු රහිත ව මිල දී ගත හැකි වන අතර, ඒ සඳහා ගුවන් තොටුපලවල තීරු බදු රහිත සාප්පු සංකීර්ණ පිහිටුවා ඇත. තවද, ඇතැම් සේවාවල නියුතු පුද්ගලයන් සඳහා තීරු බදු රහිත මිලට හෝ අඩු කරන ලද තීරු බදු සහිත ව වාහන ආනයනය කිරීමේ වරප්‍රසාදය රජය ලබා දෙයි.

නිදසුන 1

එක්තරා ඔරලෝසු වර්ගයක ආනයනික වටිනාකමින් 10%ක් තීරු බදු වශයෙන් ගෙවිය යුතු ය. රු 5 000ක ආනයනික වටිනාකමක් ඇති ඔරලෝසුවක් සඳහා ගෙවිය යුතු තීරු බදු මුදල කොපමණ ද?

$$\begin{aligned} \text{ගෙවිය යුතු තීරු බදු මුදල} &= \text{රු } 5\,000 \times \frac{10}{100} \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 500}} \end{aligned}$$

නිදසුන 2

මෝටර් රථයක් ආනයනයේ දී එහි වටිනාකමින් 60%ක් තීරු බදු ලෙස ගෙවිය යුතු ය. රු 2 000 000ක් වටිනා මෝටර් රථයක් සඳහා තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු ආනයනකරුට මෝටර් රථය සඳහා වියදම් වී ඇති මුදල සොයන්න.

I ක්‍රමය

$$\begin{aligned} \text{ගෙවිය යුතු තීරු බදු මුදල} &= \text{රු } 2\,000\,000 \times \frac{60}{100} \\ &= \text{රු } 1\,200\,000 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු මෝටර් රථය} &= \text{රු } 2\,000\,000 + 1\,200\,000 \\ \text{සඳහා වියදම් වී ඇති මුදල} &= \underline{\underline{\text{රු } 3\,200\,000}} \end{aligned}$$

II ක්‍රමය

$$\begin{aligned} \text{තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු මෝටර් රථය සඳහා වියදම} &= \text{රු } 2\,000\,000 \times \frac{160}{100} \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 3\,200\,000}} \end{aligned}$$

නිදසුන 3

ශ්‍රී ලංකාවේ සිට මැද පෙරදිග රටවලට රු 300 000ක් වටිනා පලතුරු තොගයක් අපනයනය කිරීමේ දී ශ්‍රී ලංකා රේගුව මගින් අය කළ තීරු බදු මුදල රු 18 000ක් වූයේ නම්, අපනයනකරුට ගෙවීමට සිදු වූ තීරු බදු ප්‍රතිශතය සොයන්න.

$$\begin{aligned}
 \text{පලතුරු තොගයේ වටිනාකම} &= \text{රු } 300\ 000 \\
 \text{ගෙවීමට සිදු වූ බදු මුදල} &= \text{රු } 18\ 000 \\
 \text{අය කරන ලද තීරු බදු ප්‍රතිශතය} &= \frac{18\ 000}{300\ 000} \times 100\% \\
 &= \underline{\underline{6\%}}
 \end{aligned}$$

නිදසුන 4

ආනයනය කරන ලද රූපවාහිනී යන්ත්‍රයක් සඳහා වටිනාකමින් 15%ක තීරු බදු ප්‍රතිශතයක් අය කිරීමෙන් පසු එහි වටිනාකම රු 28 750ක් වූයේ නම්, තීරු බදු අය කිරීමට පෙර රූපවාහිනී යන්ත්‍රයේ වටිනාකම කොපමණ වී ද?

$$\begin{aligned}
 \text{තීරු බදු අය කිරීමට පෙර රූපවාහිනී යන්ත්‍රයේ වටිනාකම} &= \text{රු } 28\ 750 \times \frac{100}{115} \\
 &= \underline{\underline{\text{රු } 25\ 000}}
 \end{aligned}$$

ආදායම් බදු

යම් පුද්ගලයෙකු තම සේවා නියුක්තියෙන් හෝ තමා සතු දේපළවලින් හෝ පවත්වාගෙන යන ව්‍යාපාරවලින් හෝ ලබන වාර්ෂික ආදායම කිසියම් සීමාවක් ඉක්මවන විට ඒ සඳහා රජය බද්දක් අය කරයි. එවැනි බදු ආදායම් බදු ලෙස හැඳින්වේ.

යම් වර්ෂයක් සඳහා ගෙවීමට ඇති ආදායම් බදු මුදල්, වාර්ෂික ව හෝ ත්‍රෛමාසික වාරික ලෙස හෝ ගෙවීමට පහසුකම් සලසා ඇත. දේශීය ආදායම් බදු දෙපාර්තමේන්තුව 2011 වර්ෂයේ සිට ක්‍රියාත්මක කරන ආදායම් බදු ගණනය කරන ආකාරය සහිත වගුවක් පහත දක්වා ඇත (එම අගයන් ඉදිරි කාලවල දී වෙනස් විය හැකි ය).

වාර්ෂික ආදායම	බදු ප්‍රතිශතය
පළමු රු 500 000	ආදායම් බද්දෙන් නිදහස්
ඊළඟ රු 500 000	4%
ඊළඟ රු 500 000	8%
ඊළඟ රු 500 000	12%
ඊළඟ රු 500 000	16%
ඊළඟ රු 500 000	20%
රු 500 000 වැඩි	24%

(13.1 වගුව - උපුටා ගැනීම: මහ බැංකු වාර්තාව 2013)

මෙම පාඩම තුළ ඇති නිදසුන් හා අභ්‍යාසවල ආදායම් බදු ගණනය කිරීමේ දී මෙම වගුවේ ඇති තොරතුරු යොදා ගැනේ.

නිදසුන 1

පුද්ගලයෙකුගේ වාර්ෂික ආදායම රු 575 000ක් නම්, එම වර්ෂය සඳහා ඔහු විසින් ගෙවිය යුතු ආදායම් බද්ද ගණනය කරන්න.

$$\begin{aligned}
 \text{ඔහු ලබන මුළු ආදායම} &= \text{රු } 575\ 000 \\
 \text{ආදායම් බද්දෙන් නිදහස් මුදල} &= \text{රු } 500\ 000 \\
 \text{බදු අය කෙරෙන ආදායම} &= \text{රු } 575\ 000 - 500\ 000 \\
 &= \text{රු } 75\ 000 \\
 \text{ගෙවිය යුතු බදු මුදල} &= \text{රු } 75\ 000 \times \frac{4}{100} \\
 &= \underline{\underline{\text{රු } 3\ 000}}
 \end{aligned}$$

නිදසුන 2

එක්තරා ව්‍යාපාරිකයෙකුගේ වාර්ෂික ආදායම රු 1 650 000ක් නම්, එම වර්ෂය සඳහා ඔහු ගෙවිය යුතු මුළු ආදායම් බද්ද ගණනය කරන්න.

මූලිකව, වාර්ෂික ආදායම පහත දැක්වෙන පරිදි වෙන් කර ගනිමු.

$$\begin{array}{cccccc}
 1\ 650\ 000 & = & 500\ 000 & + & 500\ 000 & + & 500\ 000 & + & 150\ 000 \\
 \underbrace{\hspace{1.5cm}} & & \underbrace{\hspace{1.5cm}} & & \underbrace{\hspace{1.5cm}} & & \underbrace{\hspace{1.5cm}} & & \underbrace{\hspace{1.5cm}} \\
 \text{වාර්ෂික} & & \text{බද්දෙන්} & & \text{4\% ක බදු} & & \text{8\% ක බදු} & & \text{12\% ක බදු} \\
 \text{ආදායම} & & \text{නිදහස්} & & \text{ප්‍රතිශතය} & & \text{ප්‍රතිශතය} & & \text{ප්‍රතිශතය} \\
 & & \text{මුදල} & & & & & &
 \end{array}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ආදායම් බද්දෙන් නිදහස් මුදල} &= \text{රු } 500\ 000 \\
 \text{රු 500 000 සඳහා අය කෙරෙන බදු මුදල} &= \text{රු } 500\ 000 \times \frac{4}{100} \\
 &= \text{රු } 20\ 000
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{රු 500 000 සඳහා අය කෙරෙන බදු මුදල} &= \text{රු } 500\ 000 \times \frac{8}{100} \\
 &= \text{රු } 40\ 000
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{රු 150 000 සඳහා අය කෙරෙන බදු මුදල} &= \text{රු } 150\ 000 \times \frac{12}{100} \\
 &= \text{රු } 18\ 000
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ගෙවිය යුතු මුළු ආදායම් බදු මුදල} &= \text{රු } 20\ 000 + 40\ 000 + 18\ 000 \\
 &= \underline{\underline{\text{රු } 78\ 000}}
 \end{aligned}$$

එකතු කළ අගය මත බදු (VAT)

කිසියම් භාණ්ඩයක් මිල දී ගැනීමේ දී හෝ සේවාවක් ලබා ගැනීමේ දී එහි මුළු වටිනාකමින් කිසියම් ප්‍රතිශතයක් එකතු කළ අගය මත බදු ලෙස අය කෙරේ. භාණ්ඩ අලෙවිකරුවන් හා සේවා සපයන්නන් මෙම බදු මුදල් පාරිභෝගිකයන්ගෙන් අය කර ගන්නා අතර, එම මුදල් රජයට ගෙවීමට ඔවුහු බැඳී සිටිති.

නිදසුන 1

පුද්ගලයෙකුගේ එක්තරා මාසයක දුරකථන ගාස්තුව රු 2 500ක් විය. ඒ සඳහා 15%ක එකතු කළ අගය මත බද්දක් (VAT) එකතු කර දුරකථන බිල සාදනු ලබයි නම් ඔහුගේ දුරකථන බිල කොපමණ ද?

I ක්‍රමය

$$\begin{aligned} \text{එකතු කළ අගය මත බද්ද} &= \text{රු } 2\,500 \times \frac{15}{100} \\ &= \text{රු } 375 \\ \text{ගෙවිය යුතු මුළු බිලෙහි වටිනාකම} &= \text{රු } 2\,500 + 375 \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 2\,875}} \end{aligned}$$

II ක්‍රමය

$$\begin{aligned} &\text{රු } 2\,500 \times \frac{115}{100} \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 2\,875}} \end{aligned}$$

නිදසුන 2

එක්තරා ආයතනයක් නිෂ්පාදනය කළ සපත්තු කුට්ටමක නිෂ්පාදන වියදම පහත දක්වා ඇත.

අමුද්‍රව්‍ය	-	රු 1 200
ශ්‍රමය	-	රු 300
අනෙකුත් වියදම්	-	<u>රු 200</u>
මුළු වියදම	-	<u><u>රු 1 700</u></u>

විකුණුම් මිලෙන් 15%ක එකතු කළ අගය මත බද්දක් රජයට ගෙවිය යුතු අතර සපත්තු කුට්ටමක් සඳහා රු 250ක ලාභයක් ද ලැබීමට ආයතනය බලාපොරොත්තු වේ. සපත්තු කුට්ටමක විකුණුම් මිල සොයන්න.

$$\begin{aligned} \text{සපත්තු කුට්ටමක විකුණුම් මිල} &= 1700 + 250 = \text{රු. } 1\,950 \\ \text{ගෙවිය යුතු බදු මුදල} &= \text{රු } 1\,950 \times \frac{15}{100} \\ &= \text{රු } 292.50 \\ \text{සපත්තු කුට්ටමේ විකුණුම් මිල} &= \text{රු } 1\,950 + 292.50 \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 2242.50}} \end{aligned}$$

II ක්‍රමය

$$\begin{aligned} &\text{රු } 1\,950 \times \frac{115}{100} \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 2242.50}} \end{aligned}$$

14.1 අභ්‍යාසය

1. වාර්ෂික වටිනාකම රු 15 000ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇති නිවසක් සඳහා අදාළ පළාත් පාලන ආයතනය 5%ක වරිපනම් බද්දක් අය කරයි නම් වසරකට නිවස සඳහා ගෙවිය යුතු වරිපනම් බද්ද ගණනය කරන්න.
2. වාර්ෂික වටිනාකම රු 18 000ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇති කඩ කාමරයක් සඳහා ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු ප්‍රතිශතය 6%ක් නම්,
 - (i) වසරකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු මුදල කොපමණ ද?
 - (ii) කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු මුදල කොපමණ ද?
3. නගර සභා සීමාවක් තුළ පිහිටා ඇති වාර්ෂික වටිනාකම රු 18 000ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇති නිවසක් සඳහා කාර්තුවකට ගෙවිය යුතු වරිපනම් බදු මුදල රු 270ක් නම් නගර සභාව අය කර ඇති වරිපනම් බදු ප්‍රතිශතය ගණනය කරන්න.
4. 8%ක වරිපනම් බදු ප්‍රතිශතයක් අය කෙරෙන මහා නගර සභා සීමාවක් තුළ පිහිටි ආපන ශාලාවකින් කාර්තුවකට අය කෙරෙන බදු මුදල රු 1 200ක් නම් ආපනශාලාවේ වාර්ෂික වටිනාකම කොපමණ ද?
5. වාර්ෂික වටිනාකම රු 30 000ක් ලෙස තක්සේරු කර ඇති නිවසක අයිතිකරු වූ සිල්වා මහතා එම නිවස රු 3 000ක මාසික කුලී මුදලක් යටතේ වසරක කාලයක් සඳහා, පෙරේරා මහතාට කුලියට දී ඇත. නිවස පිහිටා ඇති ප්‍රාදේශීය සභාව වාර්ෂික තක්සේරුවෙන් 4%ක වටිනාකමක් වරිපනම් බදු ලෙස අය කරන අතර, නිවසේ නඩත්තු කටයුතු සඳහා, කුලී මුදලින් 15%ක් වැය කිරීමට සිල්වා මහතාට සිදු වේ. වසර අවසානයේ සිල්වා මහතාට ඉතිරි වන මුදල කොපමණ ද?
6. ශීතකරණයක ආනයනික මිල රු 40 000කි. ශීතකරණ සඳහා අය කෙරෙන තීරු බදු ප්‍රතිශතය 20%ක් නම්, ගෙවිය යුතු තීරු බදු මුදල ගණනය කරන්න.
7. රු 12 000ක් වටිනා කැමරාවක් ආනයනය කිරීමේ දී ගෙවීමට සිදු වූ තීරු බදු මුදල රු 3 000ක් නම්, අය කර ඇති තීරු බදු ප්‍රතිශතය කොපමණ ද?
8. ත්‍රිරෝද රථ වර්ගයක් ආනයනයේ දී 50%ක තීරු බදු ප්‍රතිශතයක් අය කරනු ලැබේ. තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු ත්‍රිරෝද රථයක වටිනාකම රු 450 000ක් වේ නම්, තීරු බදු ගෙවීමට පෙර ත්‍රිරෝද රථයේ වටිනාකම කොපමණ ද?
9. රු 50 000ක් වටිනා නිම් ඇඳුම් තොගයක් අපනයනය කිරීමේ දී 12%ක තීරු බදු ප්‍රතිශතයක් අය කෙරෙයි නම්, තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු ඇඳුම් තොගයේ වටිනාකම කොපමණ ද?
10. එක්තරා යතුරුපැදි වර්ගයක් ආනයනය කිරීමේ දී එහි වටිනාකමින් 15%ක් තීරු බදු වශයෙන් ගෙවිය යුතු ය. යතුරුපැදියේ ආනයනික වටිනාකම රු 175 000ක් වේ.
 - (i) තීරු බදු ගෙවීමෙන් පසු යතුරුපැදියේ වටිනාකම කොපමණ ද?
 - (ii) වියදමෙන් 10%ක ලාභයක් ලැබෙන සේ යතුරුපැදිය විකිණිය යුතු මිල කොපමණ ද?

11. පුද්ගලයෙකුගේ වාර්ෂික ආදායම රු 550 000ක් නම්, 2011 වර්ෂයේ සිට ක්‍රියාත්මක වන ආදායම් බදු ගණනය කිරීම් අනුව (13.1 වගුව) ඔහු විසින් ගෙවිය යුතු ආදායම් බද්ද කොපමණ ද?
12. වාර්ෂික ආදායම රු 1 800 000ක් වන පුද්ගලයෙකු 13.1 වගුවට අනුව ගෙවිය යුතු මුළු ආදායම් බදු මුදල කොපමණ ද?
13. ව්‍යාපාරිකයෙක් විසින් 2012 වසර තුළ ගෙවූ ආදායම් බදු මුදල රු 56 000ක් නම්, 2011 වර්ෂයේ සිට ක්‍රියාත්මක වන බදු ගණනය කිරීම් අනුව (13.1 වගුව) ඔහුගේ වාර්ෂික ආදායම කොපමණ ද?
14. නිවෙසක මාසික දුරකථන ගාස්තු සඳහා අය වන මුදල රු 1 200ක් වූ අතර, ඒ සඳහා අය කරන ලද එකතු කළ අගය මත බදු ප්‍රතිශතය 10%ක් නම්, ගෙවිය යුතු මුළු බිල්පතේ වටිනාකම කොපමණ ද?
15. මෝටර් රථයක් ආනයනය කළ පුද්ගලයෙකුට ගෙවීමට සිදු වූ වියදම් මෙසේ ය.

ආනයනික මිල	-	රු 600 000
අය කළ තීරු බදු මුදල	-	රු 400 000
ගොඩබැඳීම් හා ප්‍රවාහන කුලිය	-	රු 50 000

 මේ සියලු වියදම් සඳහා 15%ක එකතු කළ අගය මත බද්දක් (VAT) අය කෙරේ නම් මෝටර් රථය සඳහා ඔහු වැය කළ මුළු මුදල කොපමණ ද?
16. ගෘහස්ථ මාසික ජල බිල්පත් සඳහා 15%ක අගය මත එකතු කිරීමේ බද්දක් (VAT) අය කෙරේ. ප්‍රනාපා විසින් තම නිවසේ ජල බිල්පත වශයෙන් ගෙවන ලද මුළු මුදල රු 1 725ක් නම්, අගය මත බදු මුදල එකතු කිරීමට පෙර ජල බිල්පතේ අගය කොපමණ ද?

14.2 පොලිය

පුද්ගලයෙකුගෙන් හෝ යම් ආයතනයකින් ලබා ගත් ණය මුදලක් සඳහා කිසියම් කාලයකට පසු ගෙවීමට සිදු වන වැඩිපුර මුදල පොලිය ලෙස හැඳින්වේ. එමෙන් ම බැංකු හෝ වෙනත් මූල්‍ය ආයතනයක තැන්පත් කළ මුදල සඳහා ද කිසියම් කාලයකට පසු ලැබෙන වැඩිපුර මුදල ද පොලිය ලෙස හැඳින්වේ.

සාමාන්‍යයෙන් වර්ෂයකට ගෙවිය යුතු පොලිය තීරණය කරනු ලබන්නේ ණය මුදලෙහි (හෝ තැන්පත් කරන මුදලෙහි) ප්‍රතිශතයක් ලෙස ය. මෙම ප්‍රතිශතය වාර්ෂික පොලී අනුපාතිකය ලෙස හැඳින්වේ. පොලී අනුපාතිකය මාසික ව, අර්ධ වාර්ෂික ව ආදී ලෙස ද ගණනය කළ හැකි ය.

සුළු පොලිය

යම් කාලයක් සඳහා පොලිය ගණනය කිරීමේ දී ඊට පාදක වූ මුළු මුදල පමණක් සලකනු ලබයි නම්, එසේ ගණනය කෙරෙන පොලිය, සුළු පොලිය ලෙස හැඳින්වේ.

නිදසුන 1

10%ක වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 5 000ක මුදලක් ණයට ගත් පුද්ගලයෙකුට එම ණයෙන් නිදහස් වීම සඳහා වසර දෙකක් ගත විය. ඔහු ගෙවූ මුළු පොලිය කොපමණ ද?

$$\begin{aligned} \text{වසරකට ගෙවූ සුළු පොලිය} &= \text{රු } 5\,000 \times \frac{10}{100} \\ &= \text{රු } 500 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{වසර 2ට ගෙවූ සුළු පොලිය} &= \text{රු } 500 \times 2 \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 1\,000}} \end{aligned}$$

නිදසුන 2

2%ක මාසික සුළු පොලියට රු 8 000ක් ණයට ගත් සෙනාල් මාස 3කට පසු ණයෙන් නිදහස් වීම සඳහා ගෙවිය යුතු මුළු මුදල සොයන්න.

$$\begin{aligned} \text{මසකට ගෙවිය යුතු පොලිය} &= \text{රු } 8\,000 \times \frac{2}{100} \\ &= \text{රු } 160 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{මාස 3ට ගෙවිය යුතු පොලිය} &= \text{රු } 160 \times 3 \\ &= \text{රු } 480 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{මුළු මුදල} &= \text{ණය මුදල} + \text{පොලිය නිසා} \\ \text{මාස 3ට ගෙවිය යුතු මුළු මුදල} &= \text{රු } 8\,000 + 480 \\ &= \underline{\underline{\text{රු } 8\,480}} \end{aligned}$$

නිදසුන 3

12%ක වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 10 000ක් ණයට දුන් පුද්ගලයෙකුට පොලිය ලෙස රු 3 600ක මුදලක් ලැබෙනුයේ කොපමණ කාලයකට පසු ව ද?

$$\begin{aligned} \text{වසරකට ලැබෙන සුළු පොලිය} &= \text{රු } 10\,000 \times \frac{12}{100} \\ &= \text{රු } 1\,200 \end{aligned}$$

$$\text{පොලිය ලෙස රු } 3\,600 \text{ක් ලැබෙන වසර ගණන} = \frac{3\,600}{1\,200}$$

$$= \underline{\underline{\text{අවු. } 3}}$$

නිදසුන 4

සුළු පොලියට ණයට ගත් රු 7 500ක් සඳහා අවුරුදු 2කට පසු ගෙවීමට සිදු වූ පොලිය රු 1 200ක් වූයේ නම්, අය කර ඇති වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකය සොයන්න.

$$\begin{aligned}
\text{අවුරුදු 2ට පොලිය} &= \text{රු } 1\,200 \\
\text{අවුරුදු 1ට පොලිය} &= \text{රු } 1\,200 \div 2 \\
&= \text{රු } 600 \\
\text{වාර්ෂික පොලී අනුපාතිකය} &= \frac{600}{7\,500} \times 100\% \\
&= \underline{\underline{8\%}}
\end{aligned}$$

නිදසුන 5

වාර්ෂික ව 7.5%ක සුළු පොලියක් ගෙවීමේ පොරොන්දුව පිට රු 25 000ක් ණයට ගත් පුද්ගලයකුට මුළු මුදල ලෙස රු 28 750ක් ගෙවීමට සිදු වන්නේ කොපමණ කාලයකට පසුව ද?

$$\begin{aligned}
\text{අවුරුදු 1ට පොලිය} &= 25\,000 \times \frac{7.5}{100} \\
&= \text{රු } 1\,875 \\
\text{ලබාගත් මුළු ණය මුදල} &= \text{රු } 25\,000 \\
\text{ගෙවූ මුළු මුදල} &= \text{රු } 28\,750 \\
\text{ගෙවා ඇති මුළු පොලිය} &= \text{රු } 28\,750 - 25\,000 \\
&= \text{රු } 3\,750 \\
\text{පොලිය ගෙවා ඇති වසර ගණන} &= \frac{3\,750}{1\,875} \\
&= \underline{\underline{\text{අවු. } 2}}
\end{aligned}$$

නිදසුන 6

1.5%ක මාසික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ ණයට ගත් මුදලක් සඳහා මාස 4කට පසු ගෙවීමට සිදු වූ මුළු මුදල රු 5 300ක් වූයේ නම් ණයට ගත් මුදල සොයන්න.

1.5%ක මාසික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ අදහස “මසකට රු 100කට රු 1.50ක පොලියක් ගෙවිය යුතු ය” යන්නයි. එනම්,

$$\begin{aligned}
\text{රු } 100\text{කට මාස } 1\text{කට ගෙවන පොලිය} &= \text{රු } 1.50 \\
\therefore \text{රු } 100\text{කට මාස } 4\text{කට ගෙවන පොලිය} &= \text{රු } 1.50 \times 4 = \text{රු } 6 \\
\therefore \text{රු } 100 \text{ කට මාස } 4\text{කට ගෙවන මුළු මුදල} &= \text{රු } 100 + 6 = \text{රු } 106 \\
\therefore \text{මාස } 4\text{කට පසු මුළු මුදල ලෙස රු } 106\text{ක් ගෙවන මුළු මුදල} &= \text{රු } 100 \\
\therefore \text{මාස } 4\text{කට පසු මුළු මුදල ලෙස රු } 5300\text{ක් ගෙවන මුළු මුදල} &= \frac{100}{106} \times 5300 \\
&= \underline{\underline{\text{රු } 5000}}
\end{aligned}$$

14.2 අභ්‍යාසය

1. වර්ෂයකට 12%ක සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 5 000ක ණය මුදලක් සඳහා වසර 3කදී ලැබෙන සුළු පොලිය කොපමණ ද?
2. 1.5%ක මාසික පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 50 000ක මුදලක් බැංකුවක තැන්පත් කළ පුද්ගලයෙකු සෑම මාසයකම ලැබෙන පොලිය මාසය අවසානයේ ගනී නම්, මාස 6ක් තුළ ඔහුට ලැබුණ පොලී මුදල කීය ද?
3. මසකට 3% බැගින් රු 2 500ක් සඳහා අවු. 1 මාස 5ක දී ගෙවිය යුතු සුළු පොලිය සොයන්න.
4. රු 500ක් ණයට ගත් පුද්ගලයෙකු වසරකට පසු රු 560ක් ගෙවා ණයෙන් නිදහස් වූයේ නම් ණය සඳහා අය කර ඇති වාර්ෂික පොලී අනුපාතිකය සොයන්න.
5. වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 6 000ක් ණයට දුන් පුද්ගලයෙකුට වසර 4ට පසු පොලිය වශයෙන් රු 3 600ක් ලැබුණි නම්, අය කර ඇති වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකය කොපමණ ද?
6. රු 600ක් ණයට ගත් පුද්ගලයෙකු අවුරුදු 1යි මාස 3කට පසු පොලිය වශයෙන් රු 135ක් ගෙවූයේ නම්, අය කර ඇති මාසික පොලී අනුපාතිකය සොයන්න.
7. රු 8 000ක් ණයට දුන් පුද්ගලයෙකුට වසර 2ක් අවසානයේ ලැබෙන මුළු මුදල රු 9 680ක් නම්, අය කර ඇති වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකය සොයන්න.
8. වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකය 8% බැගින් රු 6 000කට ලැබෙන වාර්ෂික පොළියම ලැබීමට රු 5 000ක් ණයට දිය යුත්තේ කුමන වාර්ෂික පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ ද?
9. 12%ක වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 1 500ක් ණයට ගත් පුද්ගලයෙකුට පොළිය වශයෙන් රු 540ක් ගෙවීමට සිදු වන්නේ කොපමණ කාලයකට පසු ව ද?
10. මසකට 3%ක සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 2 000ක ණය මුදලක් සඳහා රු 420ක පොලියක් ලැබෙනුයේ කොපමණ කාලයකට පසු ව ද?
11. රු 6 000ක් 18% වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ ණයට ගන්නා පුද්ගලයෙකු රු 9 240ක් ගෙවා ණයෙන් නිදහස් වන්නේ කොපමණ කාලයකට පසු ව ද?
12. 10%ක වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ රු 2 500ක ණය මුදලක් ලබා ගත් පුද්ගලයෙකුට මුළු මුදල ලෙස රු 5 000ක් ගෙවීමට සිදු වන්නේ කොපමණ කාලයකට පසු ව ද?
13. 5% බැගින් මාසික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ ගෙවීමේ පොරොන්දුව පිට මිනිසෙක් රු 5 000ක් ණයට ගත්තේය. මාස 6කට පසු ණයෙන් නිදහස් වීමට ගෙවිය යුතු මුළු මුදල කොපමණ ද?
14. වාර්ෂික ව 15% සුළු පොලියට ණයට ගත් රු 8 000 සඳහා වසර 3කට පසු ගෙවිය යුතු මුළු මුදල කොපමණ ද?

15. 3%ක මාසික සුළු පොලී අනුපාතිකයකට ලබා ගත් ණය මුදලක් සඳහා මාස 8කට පසු ගෙවීමට සිදු වූ මුළු මුදල රු 3 100ක් නම්, ණයට ගත් මුදල ගණනය කරන්න.
16. වසර 2ක් අවසානයේ රු 5 000ක් ගෙවා ණයෙන් නිදහස් වීමේ පෙරොන්දුව පිට මිනිසෙක් සුළු පොලියට යම් ණය මුදලක් ලබා ගන්නා ලදී. නමුත් මෙම ගණුදෙනුව වසර 5 දක්වා දීර්ඝවීම නිසා ණයෙන් නිදහස් වීමට රු 6 500ක් ගෙවීමට සිදු විය.
- වසරක් සඳහා ඔහු ගෙවූ පොලිය ගණනය කරන්න.
 - ඔහු විසින් ණයට ලබාගත් මුදල කොපමණ ද?
 - ණය මුදල සඳහා අය කළ වාර්ෂික පොලී අනුපාතිකය කොපමණ ද?
17. පුද්ගලයෙකු R වූ වාර්ෂික සුළු පොලී අනුපාතිකයක් යටතේ P නම් ණය මුදලක් අවුරුදු T කාලයක් සඳහා ණයට ගෙන ඇත.
- මසක දී ඔහු ගෙවිය යුතු පොලිය සඳහා ප්‍රකාශනයක් ලියන්න.
 - අවුරුදු T කාලයකට පසු ගෙවිය යුතු මුළු පොලිය වූ I සඳහා ප්‍රකාශනයක් ලියන්න.
 - $P = 4000$ ද, $R = 8\%$ ද, $T = 5$ ද නම් ඉහත (ii) හි ප්‍රකාශනය භාවිතයෙන් I ගණනය කරන්න.